

12 Mart 2009

Dr. Metin SARIASLAN / Hazine Müsteşarlığı Sigorta Denetleme Uzmanı

Ülkemizde sigortacılığın yeterince gelişmemesinin başlıca nedenlerinden biri de hayat sigortacılığın gelişmemesidir. Nitekim 2007 yılı verilerine göre dünyada üretilen sigorta priminin yüzde 59'luk kısmı hayat sigortalarına ait iken, bu oran ülkemizde yüzde 13 olarak gerçekleşmiştir.

Hayat sigortaları, genelde insanların ölüm riski ve/veya yaşama ihtimallerini teminat altına alan sözleşmeler olup, çoğunlukla bir yıldan uzun süreli sigortalardır. Bununla birlikte, bazı sözleşmelere sigortacılığı daha cazip hale getirilmesi amacıyla yatırım unsuru eklenmektedir. Ülkemizde bu tür sözleşmelere birikimli hayat sigortaları denilmektedir.

Bu yazıda birikimli hayat sigortaların vergi sorunları üç başlıkta kısaca ele alınmıştır.

1- 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre bu sigortalarda birikim primleri ve bunların gelirlerinden oluşan sigortalılara ait olan yatırım tutarların (matematik karşılıkların) gelirleri üzerinden kaynağında kesilmiş stopajları, şirketler kendi kurumlar vergisinden mahsup etmektedirler. Bu stopajlar, ilgili dönemlerdeki geçici vergilerden, takip eden yılın nisan ayında ödenecek kurumlar vergisinden veya diğer vergilerden mahsup edilebilmekte, bu şekilde mahsup edilemeyen stopajlar ise 252 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'ne göre bu tarihten sonraki dönemlerde ödenecek vergilerden mahsup edilebilmekte veya ilgili vergi dairesince sigorta şirketine nakden iade edilebilmektedir. Buna ilişkin, Hazine Müsteşarlığı'nın 22.12.2008 tarih ve 2008/46 sayılı sektör duyurusu ise bu stopajların, kurumlar vergisini azalttığı ölçüde ve tarihte tekrar matematik karşılıklara ilave edilmesini öngörmektedir.

Buna göre, sigortalılara ait geri kazanılan stopaj tutarlarının şirketlerin maddi menfaat sağlayacakları tarihlerde, yani geçici vergiler dahil vergilerin ödenme tarihinde veya nakden alınma tarihinde, vergiyi azalttığı ölçüde parça parça olsa bile tekrardan sigortalılara iade

edilmelidir. Ayrıca, sigortalıların gelirden mahrum bırakılmaması için takip eden yılın Nisan ayında mahsup

edilmeyen stopajların daha sonraki ödenecek vergilerden mahsup edilmesi yerine ilgili vergi dairesinden nakden talep edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bilançoların doğru ve dürüst gösterim ilkesi gereği bu stopaj tutarları bilançoda aktifleştirildiği tarihte karpayı karşılığı da (alt bir hesap açılarak) aynı tutarda artırılmalıdır. Aksi takdirde, ilgili dönem karı olduğundan daha fazla gösterilmesine ve daha fazla kurumlar vergisi ödenmesine ve hatta eksik karpayı dağıtılmasına sebebiyet verilebilir. Diğer taraftan, bilanço tarihi itibarıyla karpayı oranları, sadece stopaj tarihi ile sigortalılara tekrar iadesine kadar geçen süre zarfında herhangi bir yatırım getirisi verilmemesi nedeniyle belirli ölçüde etkilenecektir. Bu durumda ise sigorta şirketlerinin matematik karşılıklarının net yatırım geliri oranlarının teknik faiz oranını ve TÜFE artış oranını aşması için gerekli tedbirleri alma mecburiyeti nedeniyle ileride ek mali külfetlerle karşılaşma ihtimalleri bulunmaktadır.

Sigortalılarına ait bu stopajların dağıtımını, sisteme her gün yeni giren ve çıkan sigortalıların olması nedeniyle oldukça zordur. Şöyle ki, özellikle sistemden çıkanlara tekrar ulaşılması hem zor hemde külfetlidir, diğer taraftan çıkanlara iade edilecek tutarlar da çok küçük düzeyde kalabilmektedir. Ancak, sebepsiz zenginleşme oluşmaması için de bu stopajlar kimlerden yapıldıysa o sigortalılara dağıtılması gerekmektedir. Bu nedenle, çıkanlara ait stopaj tutarlarının aranmayan paralar statüsünde işlem görmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bilanço tarihi itibarıyla sigortalılara ait yatırımlardan, sadece vadeleri kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihten önce olan repo ve vadeli mevduatların değerlemesi sonucu kıst esasına göre tahakkuk ettirilen gelirlere isabet eden stopaj tutarı kurumlar vergisinden mahsup edilebilmektedir. Ancak, sigorta şirketleri kendilerine ait olmayan yatırımlardan kaynaktan kesilmeden tahakkuk ettirilen gelirler üzerinden stopaj hesaplanmaması gerekir, aksi takdirde eksik kar payı dağıtımına sebebiyet verilebilir.

2- Birikimli hayat sigortalarında iptal, iştirâ, ikraz ve vade geliminde sigortalılara ödenecek tutarlardan belirli oranlarda stopaj yapılmaktadır. Sigorta şirketleri bu stopajları hem sebepsiz

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre bu sigortalardan en az 10 yıl prim ödenmesi şartıyla vade gelimlerinde stopajlarında indirimde gidilmektedir. Ancak, gittikçe yaygınlaşan bir şekilde primin tamamının bir defada ödenen birikimli hayat sigortaları bulunmaktadır. Bu sayede sigorta şirketleri daha büyük ve uzun süreli yatırımlar yapabilmekte ve bir çok masraftan da kurtulmaktadırlar.

Ayrıca, iştirâ süresini doldurduktan sonra prim ödemesiz sigorta haline dönüştürülmüş sigortalar da bulunmaktadır. zenginleşme olmaması hem de sigortalılara iade etme durumları olmadığı için vergilerinden mahsup etmemektedirler.

3- 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28'inci maddesine göre sigorta şirketleri, bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar BSMV'ye tabidirler. Bununla birlikte, aynı kanunun 29'uncu maddesine göre ek teminatlar dahil hayat sigortası poliçeleri üzerinden alınan paralar BSMV'den istisna tutulmuştur.

Sigortalılara ait tutarlarının normalde işletme masrafı kesintisi (yönetim ücreti) hariç sigorta şirketlerinin dönem karlarına ve vergilerine hiçbir etkisi olmamalıdır. Bu itibarla, şirketlerin kendi lehine alınan paralar olmayan sigortalılara ait yatırım getirilerinin de primler gibi BSMV'den istisna tutulması gerekir.

Sonuç

2007 yılı verilerine göre sigorta şirketlerinde sigortalılara ait yaklaşık 3.8 milyar TL değerinde yatırım bulunmaktadır. Bunlardan kesilen stopajlar en nihayetinde sigortalılara tekrar iade edilmekte, ancak iade işlemlerinde sigortalılar arasında getiri kayması başta olmak üzere bazı ciddi sorunlara sebebiyet verilmektedir.

Bu itibarla, sigortalılara ait yatırımların getirilerinin bireysel emeklilik fonları gibi BSMV ve stopaj kapsamı dışında tutulması, sistemden çıkışlardan yine bireysel emeklilik fonlarına eşdeğer stopaj

düzenlemesinin yapılması ve stopaj indirimi için 10 yıl prim ödeme şartı yerine 10 yıl süreyle sigortalı kalma şartının getirilmesi gerektiği düşünülmektedir.